

ÍNDIX

Pròleg.....	9
Introducció	13

ECONOMIA, SOCIETAT CIVIL, TERCER SECTOR I POLÍTICA SOCIAL

1. Legitimar la reivindicació	17
2. Cap a una societat del benestar	19
3. Tan difícil és rebaixar la indignació?.....	21
4. El tercer sector social.....	22
5. Societat civil més enllà de l'estat del benestar	24
6. Impacte social de la crisi econòmica	25
7. Sentit comú, definició de l'estat del benestar.....	26
8. Estat del benestar, societat civil i sentit comú	28
9. Adéu a l'obra social?.....	42
10. Drets i responsabilitat social.....	44
11. Presentació de l'alcalde de Barcelona Excm. Sr. Jordi Hereu, al fòrum social Pere Tarrés-El País, fent referència a l'actuació fraudulenta de Fèlix Millet al Palau de la Música. Barcelona. 13 de novembre de 2009	45
12. Impacte econòmic de la crisi en les entitats socials.....	47
13. Iniciativa social més enllà de la dependència.....	51
14. Publicació i lliure iniciativa social	52
15. Societat civil enfront de l'economia financera	54
16. Societat emprenedora	55
17. El finançament de les ONG.....	57

18. Per un acord nacional sobre l'acció social.....	59
19. Més enllà de la donació. Responsabilitat social corporativa.61	
20. Inversió pública i deslocalització	62
21. La responsabilitat social de l'empresa.....	64
22. Tendències en el patrocini empresarial. Optem per l'educació...65	
23. Les entitats sense afany de lucre, motor de l'ocupació..67	
24. Què podem aportar les entitats socials i ONG al segle XXI?69	
25. L'assumpció legítima de responsabilitats des de les entitats socials.....	71
26. "Èxit" versus sostenibilitat ètica.....	75
27. Les organitzacions nonprofit als EUA.....	78
28. L'ampli ventall d'entitats no lucratives catalanes	81

INFÀNCIA, ADOLESCÈNCIA. EDUCACIÓ EN EL LLEURE

29. Generació búnquer	85
30. Les dificultats dels joves.....	87
31. Ser jove enmig de la crisi.....	88
32. Equitat en les oportunitats	90
33. Una trucada a l'AVE.....	92
34. Compareixença davant la Comissió de Benestar i Immigració del Parlament de Catalunya per a tractar sobre el projecte de llei de drets i oportunitats de la infància i l'adolescència.....	93
35. Una generació compromesa: els monitors de centre d'esplai.....	102
36. Educació en el lleure?	105
37. Inauguració del Congrés d'Educació en el Lleure.....	106
38. La nit jove.....	110
39. Infants sense colònies de vacances ni casals	112
40. Ens fumem un porro?.....	113
41. Discurs de presentació de l'obra: 100 anys de colònies de vacances a Catalunya.....	115
42. L'educació en el lleure i la seguretat.....	119
43. El curs de monitors, una oportunitat de creixement personal.....	120
44. Els centres d'esplai de la democràcia.....	123
45. Complicitats educatives	124

46. Estrès infantil?	126
----------------------------	-----

GESTIÓ D'ONG

47. "Estic cremat"	131
48. La presència social de les entitats i dels seus projectes	132
49. Límits de la governabilitat i la gestió de les entitats no lucratives.....	134
50. Societat civil i mancances.....	137
51. Prestació de serveis a la dependència.....	139
52. El dinamisme necessari en la gestió de fundacions i ONG	140
53. Contractarem un gerent!.....	142
54. Societat civil i desmobilització	145
55. La credibilitat de les entitats no lucratives.....	147
56. Igualtat de condicions per a tots els educadors	149
57. La imprescindible actitud ètica de les organitzacions no lucratives.....	150
58. La precària professionalització dels educadors.....	152
59. El creixement sobtat d'algunes ONG's	154
60. D'entitats juvenils a entitats socials.....	155

FAMÍLIA I VALORS

61. Estiu: calor, vacances i fills	161
62. Crisi econòmica i valors.....	163
63. Aquest any no educarem en valors.....	167
64. Urgències. Unitat de cremats.....	168
65. Hàbits i límits: la proposta de les supernannies.....	170
66. L'ètica del "m'han enganxat"	172
67. Recursos per a l'atenció als fills.....	173

FE I ESGLÉSIA

68. Proposta engrescadora de vida en comunitat.....	177
69. Catecolònies	178
70. Estem desperts?	180
71. Oportunitats per a la pastoral.....	182
72. Sopar d'estiu i selecció de direcció	183

73. Prendre decisions.....	185
74. Ajudar a viure la fe quan Déu no és necessari.....	186
75. Comunitat acollidora, també el Diumenge de Rams.....	188
76. La responsabilitat de dirigir iniciatives socials	189
77. La gestió del patrimoni de l'Església.....	191
78. Pere Tarrés: compromís amb l'evangeli, els febles i Catalunya.....	193
79. Pobresa evangèlica i responsabilitat en la gestió.....	195
80. Educació en valors. Transmissió de la fe. Puntualitzem!	197

EDUCACIÓ. L'ESCOLA

81. Castigats sense colònies ni sortides escolars.....	203
82. L'educació més enllà de l'aula	204
83. Crisi, educació i solidaritat.....	206
84. Principis per a la futura Llei catalana d'educació	208
85. Convocatòria social catalana per l'educació	210
86. Educar en responsabilitat.....	211
87. El cost de l'educació.....	213
88. Reptes educatius amb els joves.....	214
89. Prevenció? L'alternativa passa per l'educació	224
90. Educar des de la responsabilitat	226
91. L'escola i l'educació en el lleure.....	228
92. Anna Frank o la resiliència.....	232

GLOBALITZACIÓ. POLÍTICA

93. Evitem la polarització juvenil entorn de la llengua.....	237
94. Seguretat, supervivència.....	238
95. Madoff o la compra de voluntats.....	240
96. Sobreabundància de productes i consum innecessari	241
97. Els bonus, l'economia financera i les persones.....	242
98. Després de l'experiència francesa: mà dura o integració?244	
99. Llistes electorals, càrrecs públics	246
100. Per una democràcia participativa.....	247
101. Socórrer el poble etiop.....	249
102. Caps d'any de somni	251
103. Les sales de la mort.....	252

PRÒLEG

LA FISIOLOGIA DE LES SOCIETATS OCCIDENTALS s'està transformant acceleradament. Tot sembla indicar que l'antic paradigma ha entrat en crisi i que necessitem, com mai, noves propostes, nous models per edificar un nou marc de relació i de convivència social. La crisi és global. No afecta solament un sector. És transversal i solament és possible afrontar-la si es pren consciència de tot allò que cal canviar.

És fàcil identificar les àrees que grinyolen de la nostra societat, però requereix molta audàcia proposar solucions viables, creatives i intel·ligents. Massa sovint, els analistes socials es recreen en el fatalisme del diagnòstic, però no aporten vies de solució. Hem de creure, com proposa Edgar Morin en el seu darrer llibre, que hi ha vies, que tenim enginy i potencial per recrear un ordre social en el qual sigui possible viure pacíficament i serenament.

El llibre que tinc el goig de prologar es mou en un doble terreny. D'una banda, presenta diagnòstics creïbles i assenyats de determinades àrees del cos social, però, de l'altra, suggereix vies o camins de solució. No cau en l'estridència del fatalista, però tampoc en la mirada ingènua de l'observador naïf que minimitza o relativitza els profunds danys estructurals que pateix la nostra societat i, de manera particular, els fonaments morals de l'Estat del Benestar. No és, però, un llibre de sociologia, ni tampoc una fenomenologia de la societat contemporània. No té aquestes pre-tensions, ni és el seu propòsit.

El volum que el lector té a les mans està integrat per un conjunt d'articles publicats en diferents mitjans de comunicació

de Catalunya i del conjunt d'Espanya, agrupats racionalment, de manera que cada unitat temàtica permet posar la lupa sobre una àrea especialment crítica del nostre món i en fa, d'una banda, el diagnòstic i, d'altra banda, la proposta terapèutica. L'autor, Josep Oriol Pujol i Humet, un referent intel·lectual en l'àmbit del tercer sector i de l'educació en el lleure, no amaga les seves cartes, ni les seves eines hermenèutiques. Se situa, nítidament, dins de la gran casa de l'humanisme cristià i la seva mirada crítica d'alguns aspectes de la vida social es nodreix d'una ètica que parteix del compromís pels més febles, per la defensa de valors com la dignitat de tota persona humana, la llibertat, la iniciativa social i l'equitat. No és fàcil trobar textos d'aquesta naturalesa. Molt sovint, l'analista s'amaga darrere d'una muntanya d'erudició o bé evita pronunciar-se en primera persona per evitar la crítica fàcil.

El lector pot començar per qualsevol de les vuit parts que integren aquest llibre. Cada part és una unitat temàtica, una petita esfera, però no és independent de les altres. Entre les esferes hi ha relacions de permeabilitat i això dóna unitat a l'enfilall d'articles que l'autor ens regala a través d'aquest llibre. Ha endreçat de manera pedagògica i metòdica les diverses aportacions i, a més a més, s'hi pot descobrir un riu subterrani —el pensament de l'autor— que nodreix les diverses aportacions. És un llibre que s'escriu des de l'acadèmia, però també des de l'experiència de la gestió i de la governança; des de la trinxera. El qui signa els articles no parla in abstracto. Coneix cada esfera per dins i això li dóna credibilitat i autoritat a l'hora de pronunciar-se.

Les reflexions que Josep Oriol Pujol i Humet aporta en el camp de l'economia, de la societat civil, del tercer sector i de la política social s'emmarquen plenament en el camp de la doctrina social de l'Església. Sense referir-s'hi explícitament, defensa nítidament la responsabilitat corporativa de l'empresa, l'emprenedoria dels agents socials, els valors, els drets i els deures inherents a l'estat del benestar. Conscient de la seva vulnerabilitat, ens exhorta a una necessària transformació de la ciutadania per fer possible que aquest constructe, fill de la Il·lustració, que integra equitat, solidaritat i llibertat, no s'esvaeixi en el futur, sinó que el puguem entregar, com a llegat, a les generacions més joves.

El llibre que prologo serà molt útil a persones que actuen professionalment o voluntàriament en el camp de l'educació en el lleure. Sense ànim de fer una radiografia dels valors de l'adolescència i de la joventut com ha fet el sociòleg basc Javier Elzo en diverses publicacions, l'autor d'aquest llibre, posa el dit a la nafra i ens mostra debilitats i febleses de les noves generacions, però també identifica el seu potencial, la seva creativitat i les seves capacitats. No és un alarmista, però critica determinats costums i hàbits de vida gens o poc saludables. La seva experiència en el camp del tercer sector, el fan especialment creïble a l'hora de plantejar com ha de ser la gestió en les organitzacions no governamentals, per tal de ser, a la vegada, eficients i eficaces, però també fidels als seus objectius fundacionals. La simbiosi entre la raó instrumental i la raó compassiva no sempre és fàcil, però és una necessitat de primer ordre en les ONG. Hi ha en joc la seva credibilitat i el seu futur.

És, en definitiva, un llibre lliure. No està enfaixat, ni és esclau d'aquesta dictadura invisible que és la submissió a allò políticament correcte. El lector farà bé de llegir-lo amb calma, de reflexionar sobre les seves aportacions i d'extreure'n les lliçons que trobi oportunes per a la seva vida personal i per a la seva pràctica professional.

Francesc TORRALBA ROSELLÓ

INTRODUCCIÓ

LA VOLUNTAT D'AQUEST RECELL ÉS LA D'APORTAR petites contribucions per a la reflexió redactades en forma d'articles i alguna conferència o intervenció pública. Cada una ha estat pensada de forma independent per a un lector concret i en un context determinat. Fer-ne un recell és el petit somni de qualsevol articulista afeccionat. Vistos en conjunt presenten alguns fils argumentals i sobretot diverses idees-força que es repeteixen des de diferents perspectives i que són la reflexió principal que es pretén traslladar a la societat.

Per a l'edició s'han agrupat en set capítols amb un títol que orienta sobre el seu contingut, tot i que la classificació feta no és mútuament excloent i les àrees d'intersecció poden arribar a ser força àmplies. Ha estat especialment difícil subdividir els textos catalogats sota els encapçalaments Infància, adolescència i educació en el lleure, Família i valors i Educació, aquest darrer des d'una perspectiva més escolar. La inclusió sota un epígraf o un altre està feta a partir de la idea o idees principals de cada text sense altra voluntat que fer-ne una classificació que en permetés una lectura o consulta temàtica.

Ha estat el suggeriment insistent del pare Josep Maria Canals, cartoixà, el que ens ha portat a plantejar-nos d'elaborar aquest llibre amb el desig que sigui d'interès per al lector. També hi han contribuït els suggeriments de l'amic Jordi de Miquel el dia de la intervenció a Tribuna Barcelona, així com la col·laboració de Teresa Prat i Irene Mata, la qual ha assumit el pes principal de la feina tant a l'hora de compilar aquest recell com en transcriure cada un dels articles en format digital.

Els continguts del recull, elaborats principalment durant la dècada del 2000, obeeixen a idees sorgides en diferents moments i contextos i en especial a voler donar respostes, amb criteris i plantejaments, davant de notícies, situacions viscudes en família o en el treball educatiu i social de la Fundació Pere Tarrés. Els articles han estat redactats des de la consciència social, des del convenciment que convenia dir alguna cosa de cada tema. Feta la primera redacció, han contribuït a millorar-ne el redactat, modular les idees, expressar-les amb major claredat i corregir-los diverses persones. Entre aquestes i amb el risc d'oblidar-ne alguna, voldria citar especialment les responsables del departament de comunicació de la Fundació Pere Tarrés Sílvia Benaiges i Isabel Vergara, així com Teresa Prat, Rafael Ruiz de Gauna, Remei Laguarda, Maria Solés, i progressivament Maria Pujol. A totes elles, el més sincer agraïment.

L'humanisme cristià com a filosofia de fons, l'equitat en la distribució dels recursos, la sensibilitat per la infància i els més febles, la lliure iniciativa social, la responsabilitat respecte a la col·lectivitat, la importància de l'educació com a font de transformació i l'acompanyament en el creixement personal són algunes de les constants que em mouen com a persona i que han inspirat les planes que segueixen. Desitgem contribuir a les reflexions que pugui fer el lector i, si escau, a motivar-ne una resposta.

ECONOMIA,
SOCIETAT CIVIL,
TERCER SECTOR
|
POLÍTICA SOCIAL

LEGITIMAR LA REIVINDICACIÓ

A mesura que evoluciona la crisi, és possible constatar que les causes que la provocaren radiquen en els abusos de l'economia financera (en els seus endeutaments excessius, el seu finançament especulatiu). Tot i així, els costos més dolorosos de la crisi, els assumeix l'economia real: la ciutadania comprova que perd poder adquisitiu, que li és difícil accedir a crèdits; algunes empreses han de tancar, l'atur puja, augmenten els desnonaments per impagament, puja la marginalitat, es produeixen retallades pressupostàries als serveis públics... Les pitjors conseqüències econòmiques, les pateixen les persones que no van contribuir en absolut a les operacions financeres abusives que van gestar la crisi i, si en algun moment en varen ser còmplices, va ser per desconeixement, perquè van ser seduïdes pels qui dissenyaren les operacions financeres o fins i tot perquè van ser enganyades. Com a resultat de tot això, ara han de veure reduïts els seus recursos de forma negativa.

Les entitats socials sense ànim de lucre, el denominat tercer sector d'acció social, tenen com a missió la promoció de la persona, garantir el benestar de les persones més febles, atendre les persones dependents o en risc de marginalitat. El tercer sector som un agent del context social i de l'economia real. Vertebrem la societat, mobilitzem recursos públics –contractes i subvencions– i

proporcionem suport social des del voluntariat, a partir de patrocinis o donacions privades. Hem reivindicat sempre el nostre rol en una societat avançada en nom de l'interès general.

La situació econòmica actual –que, com hem posat en relleu afecta sobretot les persones més dèbils– pot incrementar la nostra capacitat per ser l'altaveu de les necessitats i els drets de les persones que se n'han vist més afectades. Cal que les associacions, fundacions i ONGs esdevinguem la consciència de la societat alhora que actuem amb eficàcia per atendre, des de la proximitat i l'eficiència, les víctimes de la crisi. Les nostres manifestacions públiques han de formular-se des del coneixement de la realitat i l'autoritat que aporta el compromís quotidià amb les persones i la seriositat en la gestió dels projectes i de les pròpies entitats.

Qualsevol denúncia o reivindicació queda desautoritzada si s'allunya del problema real o si és exagerada. Les manifestacions públiques de la nostra entitat quedarien desautoritzades si fossin motivades per afinitats personals a determinades opcions polítiques o si fossin reivindicacions corporativistes. No tindrien cap valor les peticions que no partissin de la comprensió del problema global o de l'acceptació de principis tan elementals com la necessitat d'afavorir el creixement del conjunt de l'economia real per recuperar quotes de benestar i fins i tot recaptació fiscal. Es desautoritzaria per si mateixa aquella demanda formulada per una entitat que es finança exclusivament amb fons de l'Administració i no accepta la part que li pertoca de la reducció de la despesa en què el sistema públic es troba immers. A parer nostre, queden deslegitimats aquells qui no han reconsiderat circuits interns, programes i despeses en favor d'una major eficàcia de la seva organització, sent capaços de mostrar progressivament la necessitat i l'eficàcia valorable de la seva institució social. Només si les entitats socials fem la feina ben feta i tenim la capacitat de reinventar-nos, únicament a partir del talent i la constància en la nostra missió, la societat ens donarà suport i estarem legitimades per reivindicar des de la sensatesa mesures per a la promoció de les persones més dèbils.

CAP A UNA SOCIETAT DEL BENESTAR

Una de les conseqüències de la crisi econòmica és la contenció de la despesa en els pilars de l'estat del benestar: sanitat, pensions, educació i serveis socials, que inclouen l'atenció a la dependència. Actualment, els responsables polítics comencen a advertir, amb prudència, que els nivells assolits no són sostenibles a causa d'una estructura de la demografia més envellida, de l'increment dels costos sanitaris i de les dificultats que troben per mantenir alts nivells d'endeutament. Si fóssim sincers, i es tingués clara consciència de la realitat, podríem començar a parlar del declivi de la civilització occidental massa benestant. Cultures com les orientals, possiblement massa orientades al treball i sense suficient consciència social, estan agafant un lideratge mundial a nivell productiu i financer. Aquesta realitat és del tot irreversible i porta com a conseqüència el progressiu empobriment i el limitat creixement de les societats europees i, en especial, de les que sempre vam ser més pobres.

En l'àmbit de l'atenció social, l'Administració avançarà cap a una disminució o congelació de la despesa, i com a conseqüència es reduirà la responsabilitat que ha anat assumint. A més, haurà de gestionar el més eficientment possible uns serveis bàsics i veurà reduïts els mitjans que li havien permès intervenir i fins i tot intentar controlar el conjunt dels serveis a les persones. Es farà evident que no és possible atendre-ho tot des de l'Administració, per la qual cosa esperem revivre una primavera del reconeixement de la iniciativa social.

És important que les entitats de la societat civil estiguem preparades. Som unes 7.500 entitats, segons l'Anuari del Tercer Sector Social, una xifra rellevant. Segons la mateixa font, el seu pes econòmic representa el 2,8 % del PIB català, ocupa unes 100.000 persones contractades i mobilitzen (les entitats) uns 245.000 voluntaris. Hi ha, doncs, un potencial evident. És bàsic que, en la nova etapa, es diferenciïn amb nitidesa els àmbits de responsabilitat i intervenció de l'Administració i de la iniciativa social.

Serà imprescindible evitar intervencionismes i distorsions per tal que les entitats socials puguin fer sostenibles els seus projectes. Convé que tothom comenci a enraonar clar. Del nou Govern de la Generalitat de Catalunya i dels nous consistoris municipals, cal esperar claredat en l'abast de les seves responsabilitats i suport i complicitat amb les entitats socials perquè puguem exercir amb eficàcia allò que assumim com a responsabilitat nostra. Els dirigents socials haurem d'admetre uns límits cada cop més acotats del suport públic que puguem rebre. Haurem de ser capaços de promoure certes polítiques de promoció social i fer autosuficients alguns serveis.

Caldrà una bona legislació fiscal que afavoreixi el mecenatge i patrocini que ha de permetre mobilitzar recursos privats. Actualment, la desgravació per als particulars de la quota de la renda (IRPF) és del 25 % i per a les societats, del 35 %. Si es creu de debò en la societat civil, cal que aquesta prengui el protagonisme en molts àmbits d'atenció a les persones i cal permetre a les persones que decideixin lliurement a qui destinen els seus recursos. És en aquesta línia que seria un gran avenç que els primers cent euros que es donessin a una entitat amb el reconeixement d'utilitat pública desgravessin el cent per cent de la quota a abonar a Hisenda per l'impost de la renda o de societats. I pel que fa a la resta de donacions, les desgravacions haurien de ser significativament majors als percentatges actuals.

S'obre una nova etapa de societat del benestar on l'Estat garanteix uns serveis essencials, però on tots som responsables, i per això ens organitzem en entitats socials que cobreixen altres necessitats. Prendre'n consciència ràpidament pot reduir fins i tot l'exigència vers l'Administració, que fins ara es presentava i es percebia com que ho podia garantir tot. I siguem àgils en agafar cadascú el paper que ens pertoca. La societat i en especial els més febles ens ho agrairan.